

UDC 930.85 (4—12)

YU ISSN 0350—7653

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.

INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XVI—XVII

BELGRADE
1985—1986

<http://www.balcanica.rs>

историјској димензији. Реч је о народном веровању и стваралаштву а посебно о занатима, саобраћају, сезонском раду, станишту, ношњи, исхрани као и о друштвеној и духовној култури становништва Североисточне Словеније.

Избором радова који су објављени у овој књизи тематски је заокружена стручно научна делатност словеначког етнолога, који је својим научним, музеолошким као и уређивачким радом себе уградио у словеначку етнологију. Из садржаја се види да Фрањо Баш сва питања која обрађује проматра просторно и дијахроно. Појаве се проматрају компаративно, што омогућава сагледавање развоја нашег културног наслеђа у ширим средњеевропским и балканским оквирима. Из укупне Башеве делатности која се усредсређује на разматра-

ње терминологије, материјалне културе, духовних особености и друштвеног живота јасно је да етнологија носи сва битна обележја историјске науке.

Студија проф. В. Новака, објављена на крају књиге о животу и делатности Фрање Баша, поткрепљује сазнања да је реч о врсном етнологу чији радови имају шири и подстицајни методолошки, садржајни и општи научни значај. Башев приступ проучавању етнологских појава и проблема представља видан допринос развоју етнологских погледа на живот и свет. Он културно народно наслеђе, пре других наших етнолога, прати целовито, у његовом развоју и у руралним и урбаним срединама, а то је за Башево време (1899—1967) био знатан етнологски научни помак.

Бреда Влаховић

КАТАЛОГ СЛОВЕНСКО-РУСКИХ РУКОПИСНИХ КЊИГА

Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, Хранящихся в СССР XI—XIII вв, изд. Академия наук СССР, Москва 1984, 403.

Археографска комисија при Одељењу за историју Академије наука СССР већ дуже време припрема *Сводни каталог* многобројних рукописних књига које се чувају у библиотекама, архивима и музејима на територији Совјетског Савеза. На реализацији овога пројекта ангажован је велики број историчара, претежно палеографа, на чијем челу се до смрти налазио академик М. Н. Тихомиров. Комисија је одалучила да се напишу и објаве у облику каталога све глагољске и ћиријаске књиге настале до краја XV века. Изласком из штампе ове публикације, која у хронолошком погледу обрађује рукописе од XI до краја XIII века, испуњен је први део замишљеног плана.

Начин приказивања рукописа оцртао је у предговору председник Археографске комисије С. О. Шмит. Тај метод рада усвојен је на основу брижљиво извршеног

планирања, широких консултација и после читавог низа припремних радњи, у оквиру којих је штампан *Претходни списак словенско-руских рукописа XI—XIV века* (1966). У основи тог методолошког начела заступљени су сви елементи неопходни за стране осветљавање једног рукописа са материјалне, историјске, палеографске, филолошке, историјско-уметничке, текстолошке и књижевноисторијске стране. Као образац, он је већ прихваћен од стране међународне славистике и код нас се успешно примењује у пракси.

Распоред описаних наслова у *Сводном каталогу* извршен је по хронолошко-алфабетском принципу. Каталог је подељен на шест поглавља, чију основу представљају векови (XI, XI/XII, XII, XII/XIII, XIII и XIII/XIV). У оквиру векова прво су наведене тачно датирани књиге, после њих

наводе се датирание првом половином века, затим датирание само веком, а на крају се налазе књиге датирание другом половином века. У посебним поглављима су наведене књиге које су датирание веома широко, на пример XII и XIII век, и књиге настале на прелазу између два века.

Свака описана јединица садржи следеће елементе: наслов, датум постанка, место где се рукопис чува и сигнатуру (редовно су навођене старије ознаке, а у случајевима када се рукопис чува на више места, па чак и када се други део налази ван територије СССР, дата је сигнатура за свако место), одредница којој књижевности припада (старословенска, руска, бугарска или српска), формат и размера, број листова и стање очуваности, тип писма и почетак текста, садржај и библиографија издања оригиналног текста и важнијих дела. У случају потребе, а то је за поједине рукописе било неопходно, навођени су и следећи подаци: палимпсест, ноте, математички текст, минијатуре, иницијали, записи и допуњска запажања.

Записи су наведени без изузетка са констатацијом да ли су штампани или не. Велика је штапта што нису штампани у целини. По томе се углавном и разликује наш начин описивања рукописа од руског, јер се у нашим издањима записи увек доносе у целини. Наиме, увек постоји могућност да запис није добро прочитан и разрешен и да је у познатом делу Љ. Стојановића *Стари српски записи и натписи* штампан погрешно. Иначе, употребивањем овде споменутих записа са наведеним делом Љ. Стојановића дошли смо до закључка да их је наш издавач углавном све обухватио, осим безначајних изузетака.

У *Каталогу* је обрађено 15 старословенских, 319 руских, 86 бугарских и 74 српских књига или, што је још чешће, само делова од некадашњих рукописа, који се чувају на 23 места. Рукописи страног порекла (српске и бугарске редакције) нису из-

двајани у посебна поглавља јер, по мишљењу аутора, они заједно са руским чине јединствено словенско писано наслеђе.

За нас велики значај има детаљан опис јужнословенских, посебно српских, рукописних књига. То питање у нашој науци још увек није решено, иако се последњих година интензивно ради на генералном каталогу свих српских средњовековних рукописа који се чувају у земљи и иностранству. Овим делом смо сада први пут на једном месту, захваљујући раду руских научника, добили систематски попис нашег књижевног блага које се чува у Совјетском Савезу.

Циљ једног информативног приказа није да наведе све наслове обрађене у *Каталогу*. Довољно је рећи да сачуване рукописне књиге обухватају све видове средњовековне књижевности — библијску, апокрифно-хагеографску и литургијско-песничку. Од наших књига у Совјетском Савезу се чувају: 1 паримејник, 8 изборних јеванђеља, 3 четворојеванђеља, 8 изборних апостола, 3 апокрифа, 2 хагеографије, 4 пролога, 1 синаксар, 4 патерника, 3 триода, 2 служабника, 3 требника, 1 октоих и 1 патерник. За нашу културну историју непроценљиву вредност имају: *Вуканово јеванђеље*, *Одломци апостола из 1227. године*, *Шестоднев Јована Егзарха* са чувеним записом Теодора Граматика и *Јеванђеље* из збирке А. Ф. Гилфердинга бр. 1 и бр. 3. Углавном хрватском глагољцом писани су *Фрагменти богослужбених књига*, а босанском ћирилицом *Одломци јеванђеља*. Последња два рукописа су једина те врсте.

Сва описана рукописна дела су одавно позната у нашој науци Међутим, и поред тога, ово из даље заслужује пуну пажњу истраживача разних стовка. Њиме је битно олакшан посао историчарима, палеографима, филолозима и археолографима јер ће у њему наћи поуздану информацију о нашем старом културном благау. Могамо подсетити да већина тексто-

ва није критички издата и да су се временом мењале сигнатуре. После свега што је речено није потребно посебно истичати значај ове публикације. Веома би корисно било да се она нађе у свим већим библиотекама и архивима као приручна књига и изврстан водич кроз рукописне фондове Совјетског Савеза, у коме се,

као што смо видели, чува велики број наших старих рукописа. На крају можемо констатовати да с нестрпљењем очекујемо остваривање другог дела плана руских научника у коме ће бити обрађене по истом принципу рукописне књиге од почетка XIV до краја XV века.

Србобран Милојевић

ПРИЛОЗИ ПРОУЧАВАЊУ ЈЕЗИКА ДАЧАНА

Aurel Berinde — Simion Lugojan, *Contribuții la cunoașterea limbii Dacilor*, Timișoara 1984, 256 стр.

Реч је о прилично чудној књизи, у првом реду за оне који су се бавили проблемима старих балканских језика у оквиру индоевропеистике. Па то и захтева нешто дуже задржавање на овој књизи.

Издовојимо ли *Предговор* (стр. 5—19), који је изашао из пера угледног румунског индоевропеисте Аритона Врачуа, остаје нам да се питамо да ли је овако саздана књига уопште могућна. А кад то кажемо, не мислимо да у целости оспоравамо поступак и резултате аутора који су уложили у дело силан труд, што се види и по бројној литератури којју су имали у рукама (о чему сведочи и Селективна библиографија, стр. 252—255), већ само истичемо да овај том наводи на нешто другачији прилаз проблемима који се постављају у индоевропеистици и уопште у лингвистици: обичај је да се упоређује оно што је хронолошки међусобно ближе, а не оно што је даље. Међутим, у жељи да прошире фонд дачког наслеђа у румунском, наши аутори су покушали да неке феномене овог последњег језика упореде са санскритом, те самим тим да прескоче нама добро познату латинску и словенску фазу утицаја, као и утицаје турске и мађарске, па да оно што је у највећем броју случајева латинско, словенско или постериорно дачком (о коме немамо исувише мало података) вежу за санскрит.

Чак и ако у суштини оправдамо пут којим су ишла два поменућа аутора, што морамо учинити поштујући методе којима су се послужили, остаје нам да кажемо да су многа њихова тврђења натегнута, односно на лабавим ногама, као и да *a priori* постоји тенденција да се оспоре ло данас научно утврбене поједности. Далеко смо од тога да побијемо сва њихова тврђења, али смо дубоко убеђени да су више пута вештачки исконструисана и ни на чему заснована. Зар латински и словенски утицај нису видни у румунском језику (нарочито први на коме је румунски као језик и заснован), тако да треба тражити лексичко порекло и морфолошке особености негде даље, поглавито ако је реч о дачком о коме, и поред многобројне научне литературе последњих деценија, све остаје у оквирима хипотеза, јер нема писане документације!

Да бисмо имали нун увид у странице ове књиге, осврнућемо се укратко на њен садржај који се састоји од четири поглавља. I поглавље је уводно (стр. 25—49) и објашњава начин истраживања који су аутори прихватили у настојању да укажу како је неопходно даље истраживање дачких елемената у румунском језику, што је несумњиво оправдано и што се већ ради за неке друге језике чија је историја тамна (нпр., албански).